Litteratur.

Hans Lohmander: *Sveriges diplopoder.* — Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-samhälles handlingar. Fjärde följden. Band 30. N:o 2 (Meddelanden från Göteborgs musei zoologiska avdelning 40), 115 sidor (Göteborg 1925).

Endast mera flyktigt har undertecknad sysslat med diplopoderna och chilopoderna, dessa djur som man vanligen sammanför under namnet myriopoder eller »tusenfotingar». De sållningar jag sedan flera år företagit, särskilt i Markkärret i närheten av Örebro, avslöjade ju intressanta ting ej blott bland skalbaggarna, och särskilt har jag redan från tidiga ungdomsår i minnet den nyfikna undran, varmed jag mötte det djur, som först långt senare blev mig bekant som *Craspedosoma Rawlinsi.* Intresset var väckt, och då jag senare kom i tacksam förbindelse med nyligen avlidne lektor von Porat i Jönköping samt kunde använda mig av hans avhandling i Entomologisk Tidskrift 1889: »Nya bidrag till Skandinaviska halvöns myriopodologi», blev det mig möjligt söka sätta mig in i systemet. Det stannade emellertid, för andra entomologiska intressens skull, vid ett tidigt nybörjarstadium.

Då undertecknad nu har Lohmander's arbete i handen och jämför det med von Porat's, som helt visst stod fullt i nivå med sin tids ställning inom myriopodologien, framstår med stor tydlighet, att denna vetenskap sedan dess ryckt ett mycket stort steg framåt med avseende på såväl grunderna för den systematiska behandlingen som undersökningen av den geografiska utbredningen. von Porat anslöt sig till Latzel i hans arbete »Die Myriopoden der Österreich-Ungarischen Monarchie» (1884). Lohmander har kunnat bygga på Verhoeff's banbrytande undersökningar, nedlagda i ett stort antal arbeten rörande diplopoderna, vidare på Brolemann's undersökningar av Sydfrankrikes diplopodfauna o. s. v. En hel del gamla arter ha visat sig vara kollektivarter, nya ha upptäckts o. s. v. Den väg, på vilken Latzel slog in genom hänsynstagande till de hanliga genitalierna såsom artkarakteriserande, har fullföljts vidare, och nya morfologiska detaljer ha dragits in i undersökningen, varigenom en säkrare systematisk grund kunnat läggas. Samtidigt med att kännedomen om arternas geografiska utbredning högst betydligt vidgats, ha betydelsefulla djurgeografiska problem kända arter, till detta tal ökade av herr L. från de av von Porat

ryckt fram i diskussionen, och det har vid en vidgad inblick i diplopodernas spridningsförhållanden o. s. v. blivit klart, att knappast någon landevertebratgrupp i geografiskt hänseende kan tillmätas så stor betydelse som diplopoderna för belysande av de faunistiska förhållandena i Mellaneuropa under istiden. Därav följer, att kännedomen om vår egen diplopodfauna bör ha ett särskilt stort värde, då det gäller att söka fastställa faunans invandring till Skandinavien efter istiden.

Att mycket ännu brister i denna vår kännedom är författaren till »Sveriges diplopoder» den förste att erkänna. Men det kan icke läggas honom till last. Stuxberg, von Porat och Lohmander synas vara de enda, som hos oss med verkligt allvar ägnat sig åt studiet av dessa arthropoder, och ehuru gruppen ju är relativt liten, förstås lätt, att vår kännedom om utbredningen i Sverige, särskilt norrut, måste förete luckor. Material behövs ju från alla håll, men en eller några få kunna icke vara omkring överallt. Beträffande denna sak skall jag längre fram i denna anmälan tillåta mig komma med några förslag, till båtnad, såsom jag hoppas, för forskningen inom olika grenar av vår faunistiska entomologi.

Kan sålunda Lohmander's arbete beträffande de behandlade arternas utbredning hos oss ej vara uttömmande, så gör det emellertid med hänsyn till bearbetandet av det material som föreligger ett alltigenom förtroendeingivande intryck. Författaren är påtagligen en forskare, som vill gå till bottnen med sin sak. Lika ingående som han är i utredandet av nomenklatoriska och systematiska detaljer, lika grundligt genomför han analyserna av olika ståndorters material. Detta senare har han för övrigt redan förut ådagalagt genom sitt 1923 utkomna arbete »Göteborgstraktens Myriopoder» (Göteborgstraktens Natur. Göteborg). Anmälaren talar emellertid här icke minst på grund av personlig kännedom om hr L:s arbetsmetoder genom det resultat av dessa sina undersökningar, som hr L. vunnit genom att låta sina sållningar omfatta även microcoleoptera, vilka han överlämnat åt mig. Kunde en sådan noggrannhet vid undersökningen av ståndorterna tillämpas av andra forskare inom andra grupper, skulle icke kännedomen om t. ex. vår coleopterfauna vara så bristfällig som den trots allt dock ännu är.

Arbetets inledning giver en sakrik orientering av myriopodologiens, speciellt diplopodologiens, historik och nuvarande ställning. Så följer en förteckning över de från Sverige kända diplopodarterna, namn och synonymer. Den därpå följande omfattande systematisk-faunistiska delen behandlar varje arts ekologi, utbredning, synonymiska och morfologiska detaljer, ytterligare belysta med teckningar och kartor. Den följande kapitel upptagande bestämningstabellen bör bliva av största värde för dem som vilja nå till den artkännedom, som måste vara grunden för vidare studier. I den djurgeografiska del, som utgör därefter följande kapitel och av vilken framgår, att vår diplopodfauna nu omfattar 38

kända 27, diskuterar författaren de problem, som anknyta sig till frågan om invandringen till Skandinavien. Det sker övervägande i anslutning till VERHOEFF's och SCHUBART's resultat men dock med självständiga synpunkter. Jag vill ej söka ingå på dessa frågor, särskilt som författaren själv framhåller, att resultaten ännu måste anses osäkra, endast framhålla det allvarliga försök, som i arbetet gjorts att inrangera hela materialet i grupper med hänsyn till faunans ursprung och invandring.

En litteraturförteckning avslutar arbetet, som dessutom omfattar ett kapitel med anvisningar rörande insamling, konservering m. m. av diplopoder. Här meddelar författaren, att han åt zoologer, vilka vilja sysselsätta sig med denna i systematiskt, ekologiskt och djurgeografiskt hänseende så intressanta djurgrupp, är beredd att meddela ytterligare anvisningar för det praktiska undersökningsarbetet, litteraturhänvisningar o. s. v. samt att han åtager sig bestämning eller kontrollgranskning av insamlat diplopodmaterial.

Såsom förut framhållits, har endast en del av vårt land, huvudsakligen de sydliga landskapen, kunnat med hänsyn till sin diplopodfauna mera grundligt undersökas. Diplopodfaunan och likaså chilopodfaunan samt den i ekologiskt hänseende sammanhörande landisopodfaunan i t. ex. Värmland, Västmanland och hela landet norr därom är så gott som okänd. Ehuru några för vetenskapen nya arter åtminstone bland diplopoderna ej torde stå att upptäcka här, vore det av vikt att få nordgränsen för våra arter fastställd. Här är ett fält, där våra entomologer skulle kunna med obetydlig möda gagna vetenskapen, även de som ej direkt ämna slå sig på dessa djur. Jag har tänkt mig ett samarbete och kan såsom nämnts tala i denna sak, då jag just själv i flera år bedrivit ett dylikt samarbete med hr LOHMANDER. Vid sållningar ute i fältet har jag tillvaratagit de diplopoder, chilopoder och landisopoder, vilka funnits i materialet — och sådana finnas ju nästan alltid — samlat dem i sprit i glasrör med datum etc. på etiketten och sänt hr LOHMANDER dem. På samma sätt har hr L. tillvaratagit de microcoleoptera han vid sina sållningar funnit och sänt mig dem. Helt ringa måste jag säga de tjänster synas mig, vilka jag på detta sätt kunnat göra hr LOHMANDER, i jämförelse med dem han kunnat göra mig i mina coleopterologiska studier. Vad som meddelats i denna tidskrift om hr LOHMANDER's coleopterfynd är endast det mera märkliga, däribland en för vetenskapen ny art. Jag har mängder av rör från hr LOHMANDER, vilkas innehåll skall, såsom jag hoppas, bli av stort värde såsom bidrag till att i mera modern form än som hittills skett, då utbredningen egentligen endast markerats av landskapen, söka få fastställd våra coleopteras, även de »allmänna» arternas, utbredning, ekologi o. s. v. För att nå det målet behövas emellertid många händer. De svenska entomologerna äro så få, att de böra hålla ihop i samarbete, så att var och en drager sitt strå till stacken, då det gäller vårt lands entomologiska utforskande, och ej var och en isolerad be-

vakar sina samlingar. Liksom det i Finland existerar en entomologisk bytesförening och många samlare äro kunder hos de utländska insekthandelsfirmorna, skulle väl mellan svenska entomologer kunna anordnas en bytesförbindelse, varvid var och en till olika specialister överlämnar det material, han vid sina sållningar o. s. v. erhållit utöver sina egna djur, och så från mottagarne i utbyte får deras material av sin specialgrupp, ett byte sålunda av *obestämt* och *omonterat* material. Jag vill icke här närmare söka skissera linjerna för ett dylikt samarbete, vilket väl för övrigt bör grundas på personliga överenskommelser, endast framhålla önskemålet och det värde för forskningen, som det otvivelaktigt bör kunna få.

Anton Jansson.

August Thienemann: Die Binnengewässer Mitteleuropas. Eine limnologische Einführung. E. Schweizerbartsche Verlagsbuchhandlung. Stuttgart 1925. 255 sid., 88 fig. Pris häftad Mk. 16. —, bunden Mk. 17: 50.

Ovanstående värdefulla arbete har nyligen utkommmit som första band i en av Prof. Thienemann under medverkan av ett flertal specialister, varibland särskilt märkes Docent Naumann i Lund, startad serie med titeln »Die Binnengewässer. Einzeldarstellungen aus der Limnologie und ihren Nachbargebieten.» Flera andra band äro redan under förberedelse och utkomma antagligen redan innan årets slut.

Med den oväntat snabba frammarsch, som limnologien de senaste decennierna gjort, framför allt genom Tysklands och Sveriges insatser, är det särdeles glädjande att tillfälle nu erbjudes att få fullt vetenskapligt lagda översikter över de vunna resultaten. Limnologien har ju så småningom växt ut till en fullt självständig vetenskap och till en mycket omfattande sådan, vilken hämtar sitt stoff från flera olika håll: »Limnologie im höchsten Sinne ist also keine Physiographie und keine Biologie, sondern der Zusammenschluss beider zur Einheit!» (Thienemann.)

Den nu utkomna delen kan betraktas som en lärobok i limnologi, så långt en sådan ännu är möjlig. Limnologien är nämligen en ung vetenskap, och talrika problem vänta ännu på sin lösning. Som en förstudie till arbetet kan den 1923 utkomna »Die Gewässer Mitteleuropas. Eine hydrobiologische Charakteristik ihrer Haupttypen» betraktas, vilken, även författad av Thienemann, ingick i »Handbuch der Binnenfischerei Mitteleuropas».

Författaren inleder sitt arbete med en intressant framställning av limnologiens väsen, varvid han följer det schema, som han tidigare utarbetat tillsamman med Werestschagin (jfr Verh. d. int. Ver. f. theor. u. angew. Limnologie. Innsbruck. Stuttgart 1924, p. 463). Härefter följer arbetets huvuddel, som har till kapitelrubrik »Die Binnen gewässer Mitteleuropas. Eine hydrobiologische Charakteristik ihrer Haupttypen.»